

פרשת השבוע על פי ה"שם משמאל"

פרשת ויחי

ק. טבת ה'תשנ"ג

10. ירח אלול ה'תשנ"ג

שנת תרע"א

במד"ר (פ' צ"ז) אמר ר' עזרי' בשעה שבירך יעקב את יוסף יצא ופניו מזהירות והשבטים אומרים דין כל עמא עם קיימא בשביל שהוא מלך עם מן דקיימין קיימין. אמר להם יעקב יראו את ה' קדושו אנא מספקא לכולי. ע"כ:

נראה לפרש דהנה ידוע שרצון הש"י להשפיע כל הטובות והברכות, אך

המניעה היא מצד המקבלים שאינם מוכנים לקבל יותר מכפי הראוי להם, שלא ישיגו מזה גיאות או כדרך (דברים ל"ב) וישמון

ישרון ויבעט וכמ"ש (קהלת ה') עושר שמור לבעליו לרעתו. אך הגבול והגדר שיהי' כלי

לקבל הברכה וההשפעה היא יראת אלקים. כמובן שהירא את ה' באמת בלתי אפשר לו

להתגאות, ואין הירא בועט כבספרי (פ' ואתחנן). וע"כ בראשונה ברך יעקב את יוסף,

כי הוא ה' ירא ה' כמו שאמר את האלקים אני ירא. וזה שאמר יעקב"ה יראו וגו' היינו

עליכם להשתדל שתהיו יראי ה' באמת, ואו תהי' ברכה לכולכם, והנה ידוע שיוסף הוא

שבת, וכמו שיוסף ה' מקור הברכה מחמת יראת ה' שבו, כמו כן שבת הוא מקור

הברכה שמיני' שיתא יומין מתברכין, משום יראה שבו כמ"ש בזה"ק ובתיקוני זוהר,

בראשית ירא שבת ושבת אותיות בשת, וזוהי יראת ה' כאמרם ז"ל (נדרים כ').

ובעבור תהי' יראתו על פניכם זו בושא, ואפי' ע"ה אימת שבת עליו כבירושלמי

(דמאי פ"ד). וממוצא הדבר נשמע שא"א לקבל מברכות שבת רק לפי מידת יראת

שמים שיש בו באדם, ואם יש בו יראה יותר מקבל יותר, כי לרגלי היראה שבו

נפתחים לו שערי הברכה, ועל שבת נאמר (משלי י') ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף

עצב עמה כבמד"ר (פ' י"א), דהוא מהאי טעמא דמחמת שהוא עם יראת ה' ע"כ לא יוסיף עצב עמה:

וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים, ופירש"י גם אחיו נוסף

על השליחות, ויש להבין מדוע לא המתינו עד שיחזרו השלוחים וישמעו מענה יוסף,

ויש לפרש שעיקר פחדם ה' מפאת שהרגישו הגלות כאמרם ז"ל כיון שנפטר יעקב אבינו

נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד, ומדת הדין היתה מתוחה כנגדן,

וידוע שכל הצרות שבאות על האדם רח"ל הכל הוא להסיר ממנו גסות הרוח ולעשותו

נכנע, ובתרגום (איכה ג' ל"ג) כי לא ענה מלבו ויגה בני איש, ארום מן בגלל דלא

עני גבר ית נפשי ואעדי זחוחה מלבי בגין כן גרם לאסתקפא תבירא בבני אנשא, ע"כ

נטלו עצה בלבם מאחר דכל הגלות הוא שמתבקש מהם שיכנעו לבבם, ע"כ יותר

טוב שיכנעו תחת יוסף ולא יצטרכו להיות נכנעים להמצרים, וכעין שבמד"ר (פ' ס')

עבד משכיל זה אליעזר ומה השכלתו אמר כבר קללתו של אותו האיש בידו וכו' מוטב

לי להשתעבד בבית הוה ולא בבית אחר, ואולי חשבו שגם מה שיוסף רחקם זה נמי

הוא פרי הגלות, ובהכנעם תחתיו ולא יצטרכו לקבל הכנעה אחרת שוב יתן ה' בלב יוסף

שלא ירחקם עוד וימצאו ממנו מענה טוב, ע"כ לא המתינו על המענה כי חשבו שע"י

הכנעם תחתיו יענה שוב להם בלשון אחרת, וזה לימוד גדול לכל איש להכנע תחת רצון

הש"י, ובה יסיר מעליו כל הצרות וכל הפורעניות ולא יצטרך להכנעה אחרת, והנה

קרבו ימי השוכבי"ם, ימי התיקון על פגם הברית, ישים האדם הדברים אל לבו וטובה

מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקיות כבש"ס ברכות (ז'), וגם על דרך

רמז שוכבי"ם הוא מלשון שבירה, היינו להיות לבו נשבר בקרבו, מלשון (הושע ח') כי שבבים יהי' עגל שומרון, וזה יותר טוב מכל תעניות ימי השוכבי"ם, והוא רחום יכפר

עון:

2. אצוניה ט"ב ה'תשנ"ג

ה'תשנ"ג א-4

5

ה'תשנ"ג א-3

4

3

נפטר מעבודת רבו, אדרבה או צריך לדקדק יותר בעבודתו, שבאשר איננו כ"כ נרצה

קלקול קטן לגדול יחשב, ובאמת שזוהי תכלית הקדושה, שאפי' במה שהוא מתקדש בעבודתו

להשי"ת איננו זוכר את עצמו כלל והוא נבדל מכל עניני עצמו אפי' מהיות קדוש,

וזהו (ישעי' כ"ט) והקדישו את קדוש יעקב, שיעקב ה' תכלית הקדוש שהוא נבדל, ע"כ

מיחד השי"ת קדושתו עליו, ויש לומר שבשבת יש הארה מענין זה לכל איש ישראל

כל אחד לפי ערכו, וע"כ נקרא עתיקא קדישא כי עתיקא מלשון ויעתק משם, היינו

שנעתק אפי' מקדושה, והיא קדושה על קדושה, ודו"ק:

יחיד, ופעין שאמרו ז"ל (סוכה מ"ה): כיון דלא מיפסקי לילות מימים כחד יומא אריכתא דמיא, ובענינו לילות הם זמן החושך והצרות

שההצלחה פנתה עורף, לא איפסקי מימים היינו שלא הפסיק מעבודתו אף בימי החושך

והצרות האלה, א"כ הכל כחד יומא אריכתא, ויובן זה עפ"י מה ששמעתי שאמר המגיד

הקדוש הרבי ר' בער זצ"ל שאפי' ח"ו אם היתה מודמנת לפני עבירה גדולה לא ה'י

נגרע מעבודתו דבר, כי איננו עובד עבור עצמו רק להשי"ת, ואחת היא לו אם יירש

ג"ע או גיהנם, עבודת השי"ת אינה תלויה בזה, והסברתי עפ"י משל לעבד שהוא

משועבד לעשות עבודת רבו, וחטא לרבו עד שחושב לקבל עונש מרבו, האם בשביל זה

ויהי ימי יעקב שני חייו וגו'. יש לדקדק שהי' צריך לכתוב ויהיו, ונראה שבא

לרמז שהיו כל ימיו בחד קטירא כמו שאמר רשב"י בזה"ק (ח"ג רפ"ח), כל יומין

דאתקטירנא בהאי עלמא בחד קטירא אתקטירנא ב' בקב"ה, והיינו דאף שמשונות

היו תולדות ימיו כמו שאמר לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבוא רוגז, והי' סבור

שירש ח"ו גיהנם, ואמר סתרה דרכי מה', היינו שחשב שגרם חטאו עד שהשי"ת הסתיר

פניו ממנו והוא מעותה להיות מטרה לחצי הזמן, ולעומת זה אח"כ במצרים שהי' ברוב

המעלה וההצלחה, מ"מ לענין עבודת השי"ת הי' כל הזמן בהשואה אחת לטובה וכאילו הי' הכל יום אחד, ע"כ נאמר ויהי לשון

במד"ר (פ' צ"ז) וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי. ידעתי מעשה ראובן ובלהה ומעשה יהודה ותמר, מה דברים שלא נתגלו לך נתגלו לי דברים שנתגלו לך על אחת כמה וכמה. ויש להתבונן מה ענין היקש ידיעות אלו כאלו זה תלוי בזה, ולמה. ועוד שנראה שיוסף לא ידע מעשה ראובן ובלהה ומעשה יהודה ותמר, הלא מעשה ראובן ובלהה קודם הרבה למכירת יוסף, ובעת המכירה הי' ראובן עסוק בשקו ובתעניתו על מעשה בלהה, ובמדרש (פ' פ"ד) אמר ראובן וכו' אני הייתי סבור שנדחתו מכח אותו מעשה והוא מונה אותי עם אחי שנאמר ואחד עשר כוכבים משתחווים לי ואיני מצילו. וגם מעשה יהודה ותמר אף שהיה אחר המכירה מפורש בתנחומא (פ' ויגש) שאמר יוסף ליהודה נורא דתמר כלתך אנא מטפי: ונראה עפ"י מה שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה בענין מנשה ואפרים, דהנה שם מנשה הוא כי נשני אלקים וגו', ובמדרש (פ' ע"ט) יעקב בא שלם בתלמודו מבית לבן אבל יוסף שכח שנאמר כי נשני וגו' וא"כ היתכן שנתן יוסף שבח להשי"ת על אשר שכח תלמודו, אבל הפירוש שנתן שבח על אשר הי' לו כח עצמי, ולא הי' נקרא ת"ח אלא חכם, ולא הי' צריך למה שהי' לו מבית אביו, וזה הכח נתן למנשה ויצא ממנו גדעון שנאמר בו (שופטים ו') לך בכחך זה בכחך דווקא, אבל יהושע שבא מאפרים היו פני יהושע כפני הלבנה לדית לה נהורא מגרמה כלום אלא מה שקיבל מנשה, וליוסף נראית לו מעלת מנשה יותר, אבל יעקב אמר שמעלת יהושע יותר שיש בו בחי' ביטול העצמיות שלו אל רבו והי"ל כוונתו שיש בו חכמה וידיעה וכו'.

כמו רבו, וע"כ עמדה לו חמה כמו למשה וזה זורעו יהי' מלוא הגוים, ודפח"ח. ויש לבאר הדברים, דודאי מעלת איש שיש לו מעצמו יותר גדולה ממעלת המקבל מזולתו, שזה בחי' דוכרא וזה בחי' נוקבא, ובש"ס (סנהדרין פ"א), אל ההרים לא אכל שלא אכל בזכות אבותיו, אבל מעלת יהושע היתה שעם כל גדולתו ומעלתו שהיו לו מחמת עצמו ונקרא בן נון כמ"ש הרמב"ן (שמות ל"ג י"א) כלומר הנבון כי אין נבון והחכם כמוהו, ויהושע בן נון היינו שבינה הולדתו, והוא השפיל עצמו להיות משרת פשוט למשה להיות מסדר את הספסלין כמו שספרו ז"ל, ביטול מאיש כזה מובן שהוא מעלה גדולה עד מאד שבכלל מעלתו היא מעלת גדעון שהיא מעלת העצמיות, שגם הוא היתה לו מעלת העצמיות ואעפ"כ ביטל את עצמיותו לפני רבו, וע"כ יעקב ויוסף לא פליגי בסברא אינו מעלה גדולה, אלא שיוסף ראה רק בשטחיות הענין שזה הולך בכח עצמי וזה בכח רבו ולמראה עיניו שפט שזה גדול מזה, אבל יעקב הסתכל יותר בעומק וראה שזה שהולך בכח רבו איננו מפאת שאין לו כח עצמי אלא שיש לו והוא מבטל עצמיותו לרבו:

ולפ"י ז' ויבנו דברי המדרש ידעתי בני ידעתי. דהנה כתיב וילך ראובן וישכב וגו' וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר, וברש"י ורבותינו דרשו ללמדנו 30 בא שכולם שוים וכולם צדיקים שלא חטא ראובן, ונראה לפרש וישמע ישראל היינו שהביין כי שמיעה היא לשון הבנה, כלומר שהביין שאין כאן חטא ואינו נדחה מכלל שנים עשר שבטיים, אף שבשטחיות הענין

הי' נראה חטא, אבל לפי הבנה בעומק הדברים אין כאן חטא כלל, וכבר דברו מזה המפורשים, ויש עוד לומר שכל דברי חכמים קיימים וזה שאמר שהי' חטא וזה שאמר שלא הי' חטא שניהם לדבר אחד נתכוונו, שאף שבלבל את היצועין כפשטות הענין מ"מ לא ממנו הי' זה אלא הי' אנוס בדבר בכח עליון שהי' מכריחו בזה למען תחזור הבכורה ליוסף כי מחשבתו היתה ברחל 10 כבויה"ק, וכן מצאתי בלקוטי התורה מהאר"י ז"ל (בפרשת ויתן) מפורש כמו שכתבתי. הי' איך שיהי' בשטחיות הענין הי' נראה חטא ובפנימיות לא הי' חטא, וכן ביהודה ותמר שהי' נראה לחטא אבל באמת לא ממנו הי' זה אלא זימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממנה על התאוה כבמדרש (פ' פ"ה), והנה זה הי' סוד סתום וחתום, ובכתבי האר"י ז"ל כי נשמות הגדולים מאד אינן יכולות לצאת מתחת הסט"א אלא כשנראה להם שיש 20 עבירה בדבר, וא"כ הי' צריך שיהי' זה הדבר בסוד כמס. וע"כ אמר לו יוסף נורא דתמר כלתך אנא מטפי, דאילו הוה ידע שלא ממנו הי' זה לא יתכן להזכירו, וגם בראובן בודאי לא הוה ידע דאילו הי' הדבר מפורסם לא הי' יתכן ליקח הבכורה ממנו בשביל זה. וזה שאמר לו יעקב מה דברים שלא נתגלי לך, היינו מעשה ראובן ובלהה ומעשה יהודה ותמר שאתה היית סבור לפי שטחיות המעשה שהי' בכאן חטא ולא נתגלה לך הדבר בעומק 30 ובפנימיות נתגלה לי, דברים שנתגלו לך, היינו ענין יהושע וגדעון שאתה רואה למרחוק מי המה אלה, עאכ"כ שהנני יודע אבל אני יודע בפנימיות יותר כנ"ל:

ה. במנה יסוד ה

ברכות אביך גברו על ברכות הורי עד תאות גבעות עולם תהיין לראש יוסף וגו'. נראה לפרש דהנה במדרש (ב"ר פ' י"א) אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם במדה וכו', אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת וכו' ירש את העולם שלא במדה. ולפ"י נראה דברכת יעקב ביחוד היא שבת ונקראת נחלת יעקב והיא נחלה בלי מצרים, ע"כ כתיב ברכות אביך וגו' עד תאות גבעות עולם, אבל ברכת הורי הם אברהם ויצחק 10 נראה דהיא תורה וכמ"ש באברהם (בראשית כ"ו) וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורת. וכן יצחק זקן ויושב בישביה הי' כבש"ס יומא (כ"ח):

ונראה שיש בברכת יעקב דהיא שבת מעלה מה שאין בתורה, דשבת קביעא וקיימא וחלה על האדם ממילא וקונה שבייתה אף בלי כוונה, וע"כ (ירושלמי דמאי פ"ד) אפי' ע"ה אימת שבת עליו דהיא למעלה 20 משכל האדם והשגתו, משא"כ בתורה שהיא שכל הרי בלי כוונה אין זה נקרא לימוד התורה כלל, ומ"מ אי אפשר לומר שתהי'

ג. מן ה

מציאות לנחול את השבת בלי תורה, כי תורה היא הכל והיא יסוד הכל, ובלי תורה האדם כגוף בלי נשמה, אלא נחלת שבת נמי כפי מסת תורה שיש באדם, אבל אין לך אדם מישראל שהי' ניצר וריק מן התורה לגמרי, ואפי' מי שלא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית נמי קיים מצות ולא ימוש וגו', כבש"ס מנחות (צ"ט): וע"כ זה שאמרו אפי' ע"ה אימת שבת עליו הוא נבנה על יסוד התורה שבו, ומי שגם ק"ש לא קרא הרי לא דיברה תורה 10 במתים, ומי שיש בו תורה ביותר הוא נחל את השבת ביותר ומי שטרח בע"ש יאכל בשבת (ע"ו ג'), ע"כ אינה דומה נחלת שבת של זה לשל זה, וזהו שבזמירות שכרו הרבה מאד ע"פ פעלו איש על מחנהו ואיש על דגלו: וזוהי יש לפרש ברכות אביך גברו על ברכות הורי, היינו ברכת שבת נבנית על יסוד ברכת הורי היינו תורה, ולאיש שזכה לתורה תגבד מעלתו בשבת לעילא לעילא, 20 וכמו שע"ה עכ"פ אימת שבת עליו והוא למעלה מהשגת שכלו, לעומתו נמי באנשי המעלה יש להם עלי' בשבת כ"כ עד ששכלו שבימי החול אינו תופס מקום נגד העלי' שבשבת, ודו"ק: